

LA FAMÍLIA JOSA I MONTBLANC. EL TESTAMENT DE JOAN DE JOSA (1798)

Gabriel SERRA I CENDRÓS

La vila de Montblanc ha tingut entre els seus habitants un bon grapat de famílies nobles: Vilafranca, Alenyà, Llordat, Gener, Castellví... Moltes d'aquestes, sobretot als segles XVII i XVIII, vingudes a la vila per exercir algun dels càrrecs administratius o polítics vinculats amb la vegueria o amb el subcorregiment de Montblanc. Alguns d'aquests llinatges van establir forts vincles socials i econòmics amb la vila que, en alguns casos, s'han mantingut fins a l'actualitat. D'altres, la majoria, van desaparèixer.

Una de les nissagues més destacades establertes a Montblanc al segle XVIII fou la dels Josa. El seu nom ha perdurat en el temps a causa, sobretot, del fet que un dels edificis més representatius de la vila ha mantingut el seu nom i també perquè aquest edifici és actualment la seu del Museu Comarcal de la Conca de Barberà.

Al mes de maig de 1798, dictava les seves últimes voluntats Joan Baptista de Josa i Dalmau, el darrer de l'estirp dels Josa vinculat a la capital de la Conca de Barberà. Aquest document¹ ens forneix amb un

1. Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, fons notarial, R. 254, fols. 19-19v, 3 de maig de 1789

bon grapat de dades històriques sobre el Montblanc de final del segle XVIII i, especialment, de l'entramat social de les famílies notables de l'època.

LA FAMÍLIA JOSA I MONTBLANC

El llinatge dels Josa és un dels més antics del Principat, ja documentat al segle XII². La seva relació amb Montblanc, però, es redueix pràcticament al segle XVIII. Els Josa, com molts altres nobles de l'època, van fer cap a la vila en haver assolit un càrrec en el corregiment de Montblanc.

Els orígens dels Josa que van venir a Montblanc es troben a les terres de Lleida, igual com una altra de les grans famílies montblanquines del moment, els Aguiló³. El primer dels Josa que he pogut documentar fins al moment a la vila és Pere Joan Josa⁴. Aquest era natural de Fullella i havia assolit el títol de ciutadà honorat de Barcelona⁵. El 1731, els Josa ocupaven ja el seu palau al xamfrà del carrer dels Hortolans⁶. Pere Joan Josa es casà amb Gerònima Dalmau, natural de Montbrió del Camp, i testà el 1739.

El matrimoni de Pere Joan Josa amb Gerònima Dalmau va tenir, almenys, quatre fills. L'hereu era Joan Baptista de Josa i Dalmau, el qual, al seu torn, es casà amb Clara Aguiló. A continuació venien tres germanes: Teresa, Clara i una de desconeguda, que hauria estat casada amb un Foraster i la filla de la qual fóra Antònia Foraster i Josa.

Pel que fa a Clara Josa, cal ressenyar que era monja al convent de la Serra i que a final del segle XVIII era l'abadessa de l'esmentat cenobi. Per

2. Armand de Fluvià. *Origen i escuts de cognoms catalans*. Barcelona, 1989, pàg. 137. Segons diu Armand de Fluvià, aquest cognom és d'origen preromà i procedeix del topònim homònim de l'Alt Urgell. El castell de Josa també donà nom als primitius senyors del castell. Originàriament cavallers, al segle XVI ja eren nobles. El 1476 Gaspar Joan de Josa formava part de la Generalitat. També en aquesta època apareix un Ramon Joan de Josa. Per la seva part, Ramon Cantó, en una història inèdita de Montblanc, esmenta, com a antecedents dels Josa montblanquins, Joan Berenguer de Josa, que participà en les corts de 1414; Guillem Ramon de Josa, un dels revoltats contra el rei Pere III el 1277; i Guillem Ramon de Josa, armat cavaller a l'abril de 1399. Armand de Fluvià parla d'un tal Joan Josa, de Fonolleda, que fou fet ciutadà honorat de Barcelona el 1693.

3. Eren originaris de Torres de Segre.

4. Aquest Pere Joan Josa podria ser el mateix Joan Josa que fou ennoblit el 1693 amb el títol de Ciutadà Honorat de Barcelona (Vid. nota 2). Armand de Fluvià podria haver confós Fonolleda per Fullella ja que la similitud d'ambdós noms és notable i és curiós que tots dos personatges es diguessin Joan Josa i fossin alhora Ciutadans Honorats de Barcelona.

5. L'assoliment del càrrec de ciutadà honorat era el mitjà d'ennobliment de la burgesia del moment. Gaudien dels mateixos privilegis que els cavallers.

6. Josep M. Porta, *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII*. Barcelona, 1986, pàg. 165. En aquell moment el carrer dels Hortolans era anomenat de Santa Maria.

aquest motiu, no és d'estranyar els molt nombrosos (i generosos) llegats que la família Josa va fer a la Serra.

L'altra germana coneguda és Teresa Josa i Dalmau. Per aquesta branca la casa Josa va establir lligams amb la resta de famílies notables del Montblanc del segle XVIII i especialment amb els Aguiló. Teresa Josa es va casar amb un membre de la família Molins⁷ i van tenir només una filla:

Foto 1. Casal de la família Josa, reedificat i ampliat al segle XVIII i actualment seu del Museu Comarcal de la Conca de Barberà

7. Possiblement Segimon Molins, el pagès més adinerat de Montblanc.

Gertrudis. Gertrudis Molins i Josa es va casar amb un parent proper: Francesc Xavier Aguiló i Marañoza, hereu de la casa Aguiló⁸.

EL TESTAMENT DE JOAN DE JOSA (1728-1798)

Joan de Josa va morir a casa seva a final de la primavera de 1798, quan tenia 70 anys. Com el seu pare, posseï el títol de ciutadà honorat de Barcelona. La seva vida havia estat dedicada bàsicament a les tasques de tinent de corregidor de Montblanc⁹, malgrat que mai no havia perdut els seus vincles amb les terres lleidatanes.

Els marmessors que va elegir per tal que duguessin a terme els seus últims desitjos van ser: la seva germana Teresa i els seus cunyats Francesc Aguiló i el reverend Miquel Aguiló; el plebà de la vila; i el monjo mercedari Maurici Serra, del convent de Montblanc. Aquests foren els qui, en els anys immediatament posteriors, farien executar el testament de Joan de Josa.

A continuació va escollir com a sepultura la que tenien els seus veïns, la família Vallver, a l'església parroquial de Santa Maria¹⁰, "si son hereu hi convindrà" i en cas que no fos així qualsevol altre indret elegit pels marmessors. Aquest fet és una mica estrany, tenint present que, segons sembla, la tomba familiar dels Josa era al santuari de la Josa i, d'altra banda, perquè sembla deduir-se que la família Vallver no sabia res d'aquest desig dels Josa. En tot cas, per algun motiu important Joan de Josa no vol (o potser no pot) enterrar-se a la Serra i, de l'altra, sembla que té una relació ben estreta amb l'adinerada família dels Vallver.

El capítol dels donatius de Joan de Josa comença amb els llegats al santuari de la Serra. En primer lloc deixa 1.000 lliures perquè els marmessors facin fer una corona de plata per a la Mare de Déu de la Serra i 30 lliures més cada any a la seva germana Clara, que en aquells moments era l'abadessa del monestir.

8. Era fill de Francesc d'Aguiló (doctor en lleis, ciutadà honorat de Barcelona i assessor del general de Catalunya que el 1644 havia vingut a la vila de Torres de Segre per actuar com a veguer de Montblanc) i de Francesca Llordat Jori i Desclergue, germà de mossèn Miquel Aguiló i de Clara Aguiló, casada amb Joan Josa. El seu avi havia estat un secretari del rei Felip II. El casament amb la pubilla de la família Molins va crear el patrimoni més important de Montblanc existent al segle XIX. Del seu matrimoni amb Gertrudis Molins van néixer quatre fills: Francesc Anton, Josep Maria, Maria Teresa i Joaquim. Va morir entre el 1850 i el 1854.

9. Josep M. Porta, obra cit., pàg. 124, nota 67. El 1763 era ja el tinent de corregidor de Montblanc.

10. Aquesta família era una de les més acabalades del Montblanc del segle XVIII tal com demostra Josep M. Porta en el seu estudi sobre els cadastre de Montblanc de 1731. La seva llar familiar era situada davant per davant amb la dels Josa, exactament on avui hi ha ubicada l'Oficina Municipal de Turisme.

També ordena als seus marmessors que fundin un benefici o capellania o priorat sota el títol o advocació de Nostra Senyora de la Serra a l'església de la Serra dotat amb un total de 8.300 lliures. D'aquests diners, s'havien d'esmerçar 7.920 lliures per a la celebració de 200 misses resades a l'altar major de la Serra i la resta dels diners per al rosari que s'hauria de resar també a l'altar major de la Serra.

El testament de Joan de Josa detalla molt clarament les obligacions del beneficiat: s'haurà de cuidar de la neteja de l'església, del cambril i de la sagristia de la Serra "*no (és) que vulla obligar-lo a pagar los gastos de rentar, planxar ni compodre la roba, sinó que tinga cuidado de que estiga ab la decència deguda i ben custodiada*" i també ensenyar el cambril "*als concurrents*" i encendre els llums "*que sian necessaris*". El beneficiari estava obligat a residir a la vila i confessar a la Serra. Podia absentar-se de Montblanc un màxim de dos mesos a l'any, sempre que no fossin ni Quaresma, ni Advent ni altres festivitats importants.

Per a l'elecció d'aquest beneficiari s'hauria de realitzar un concurs entre una terna, en el qual haurien de tenir preferència els montblanquins. El jurat encarregat de qualificar els mèrits de la terna el formarien el plebà, el procurador de la comunitat de Santa Maria i el comanador del convent de la Mercè.

A banda d'aquesta fundació, Josa establí també que els seus marmessors creessin altres dos beneficis a la Serra, els obtentors dels quals fossin confessors, amb la finalitat de confessar a la Serra. Per a la dotació d'aquests beneficis establí que els seus marmessors disposessin dels diners necessaris, que s'haurien d'obtenir de la venda de tot el seu patrimoni. Aquest punt és especialment important. Joan de Josa estableix que es vengui tot el seu patrimoni, ja que no deixa un hereu universal, i dels diners que s'obtingui que es facin les anteriors fundacions. Del que va quedar, en feu hereves les seves germanes.

D'altra banda, Joan de Josa deixava diners a la seva família més propera: 100 lliures a la seva neboda Antònia de Foraster, 50 lliures a la també neboda Maria Teresa d'Aguiló, 50 lliures a la seva fillola Cecília Queraltó i Farriol i, finalment, 25 lliures a la seva criada Maria Casas i Serra.

L'EXECUCIÓ DEL TESTAMENT

La documentació notarial ens forneix també d'altres notícies sobre l'execució del testament de Joan de Josa. Així, el 8 de maig de 1801 Francesc Xavier Aguiló rebia 1.200 lliures dels procuradors testamentaris de Joan de

Josa en restitució del dot de la seva germana i muller de Joan de Josa, Clara Aguiló. Aquests diners no els va rebre en efectiu, sinó en forma de censal¹¹.

Al cap d'uns mesos¹² els mateixos procuradors rebien en emfiteusi, de l'Ajuntament de Montblanc, la casa veïna de l'església de la Serra. L'Ajuntament cedia aquest immoble als procuradors amb la condició que havien de millorar-la i fer-la habitable i pagar anualment a l'Ajuntament un cens d'1 diner. Aquest edifici seria, segurament, el que els marmessors de Josa devien destinar com a habitatge del beneficiat de la Serra.

TESTAMENT DE TERESA JOSA DE MOLINS (1807)

Uns quants anys més tard moria una de les germanes de Joan: Teresa de Josa, casada amb l'advocat i notari montblanquí Francesc Molins. Amb aquest tingué una única filla, Gertrudis, casada, tal com s'ha esmentat anteriorment, amb Francesc Xavier Aguiló. Pel fet de ser una altra de les membres de la nissaga Josa hem cregut interessant afegir el seu testament¹³.

Teresa Josa escull per a ésser enterrada la sepultura de la casa Molins, la del llinatge del seu marit, a l'església parroquial de Santa Maria. Vulgué que al seu enterrament hi assistissin les comunitats religioses de Sant Francesc i de la Mercè i que en els temples de Montblanc es resessin un total de 1.000 misses per a la seva ànima: 225 a Santa Maria, la Serra, Sant Francesc i la Mercè; 50 més dites per Josep Foraster i Molins i altres 50 dites per Bernat Generés i Molins.

Entre les deixes testamentàries llegà a sa neboda Teresa Boquer i Molins, mentre fos soltera, "*l'ús de l'habitació a la casa que fa cantonada al carrer que va de la plaça de Sant Miquel a la casa Cervelló.*" També li llegà mentre fos soltera 6 corteres anuals de blat de la seva finca de Fullea i 6 cortans anuals d'oli i 40 lliures. A sa neboda Maria Molins Chaperon 100 lliures més; a sa germana Clara, monja de la Serra, "*una cuïta de xocolata*"; a la seva néta Maria Teresa Aguiló Molins, 4.000 lliures; als néts Joaquim Maria i Josep Maria Aguiló Molins, 2.000 lliures a cadascun; al seu gendre, Francesc Xavier Aguiló Marañoza, 2.000 lliures; i la resta a la seva filla Gertrudis i "*si ella mor*" al seu fill primogènit, Francesc Anton Aguiló Molins.

11. AHCM, fons notarial, reg. 9, fol. 141-142, 8 de maig de 1801.

12. Idem, fols. 208v-210v, 14 de juny de 1801.

13. Idem, reg. 13, fol. 212.

CLOENDA

El panorama final que es dibuixa a partir de tota aquesta documentació és ben clar. D'una banda, el final de la dinastia dels Josa a Montblanc i com aquests deixen pas a un llinatge nou: els Aguiló. Una família, aquesta darrera, on aniran a raure durant el segle XIX les arrels de la major part de nissagues nobles del Montblanc dels segles immediatament anteriors: Llordat, Jori, Desclergue i Josa. Totes acabaran anant a parar, d'una o altra forma, a la casa Aguiló.

Un altre punt destacat, ara que celebrem els 700 anys de la fundació de la Serra, és la gran devoció que aquesta família tenia pel Santuari¹⁴ i el fet que l'última filla de la casa Josa, Clara Josa, posseï precisament en aquests moments l'abadiat de la comunitat clarissa del Santuari.

Foto 2. Santuari de la Serra a principi de segle, amb el qual la família Josa estigué fortament vinculada durant els segles XVIII i XIX

14. Precisament Joan de Josa era, el 1765, obrer del Santuari.